

СИДОРЕНКО-МЕЛЬНИК Г.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ЛУПІР М.М., магістрант,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Теоретичний аналіз сутності та факторів забезпечення фінансової безпеки домогосподарств доводить залежність фінансового стану домогосподарств не лише від результатів їх фінансової діяльності, а й від тісно з нею пов'язаної – соціальної складової, а також певних суспільних чинників.

Згідно з методичними підходами до оцінки фінансової безпеки домогосподарства до складу показників, що підлягають урахуванню, науковці пропонують залучити наступні: ВВП на душу населення та ВВП на одне домогосподарство, рівень інфляції за рік, соціальні витрати на душу населення та соціальні витрати на домогосподарство, показник соціальної нерівності (квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення), сукупні витрати (споживання) на душу населення, рівень безробіття, динаміку заборгованості з виплати заробітної плати, середню тривалість життя, а також чисельність населення, яке навчається.

Аналізуючи систему пропонованих показників, слід звернути увагу на те, що за своєю сутністю вони не повною мірою характеризують стан саме фінансової безпеки, оскільки майже не враховують параметрів фінансового стану домогосподарства. До таких, на нашу думку, належать показники, що характеризують формування й використання їх фінансових ресурсів.

На нашу думку, система показників оцінки фінансової безпеки домогосподарств має враховувати, насамперед, джерела формування доходів населення, відносні показники їх достатності, а також обсяги витрат населення і, відповідно, їх достатність, з точки зору забезпечення мінімальних соціальних стандартів життя. В якості останніх можуть бути застосовані показники мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії, загального розміру мінімального прожиткового мінімуму на одну особу. Такі параметри є своєрідними граничними величинами, що характеризують безпеку або небезпеку фінансового та матеріального становища домогосподарства або окремої особи [1, с. 226]. Крім того, необхідно залучити до аналітичної системи показники джерел доходів, як то середня заробітна плата, середній розмір мінімальної пенсії, середній розмір доходів на душу населення тощо.

З метою побудови системи показників оцінки фінансової безпеки домогосподарства важливо також врахувати сучасні глобальні тенденції у сфері забезпечення гідного рівня життя населення, адже одним із пріоритетів розвитку

України на шляху до глобального партнерства є подолання бідності. Саме тому, поряд з показниками мінімальних соціальних гарантій, доцільним також вважаємо взяти до уваги показники межі бідності за основними рівнями її визнання – за критерієм мінімального прожиткового мінімуму, за відносним критерієм, та межі крайньої бідності (зубожіння) за відносним критерієм на одну особу на місяць.

Для формування більш чіткої уяви про фінансовий стан домогосподарств запропоновані індикатори розподілено за змістом на чотири групи:

1) показники потенціалу забезпечення фінансової безпеки (ВВП на душу населення за місяць, грн.; ВВП на 1 домогосподарство за місяць, грн.; інфляція за рік, %; середній розмір допомоги громадянам, які перебували у важких життєвих обставинах у розрахунку на одну особу, грн.; показник соціальної нерівності (квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення); доходи на душу населення за місяць, грн.; доходи на одне домогосподарство, грн.; рівень безробіття, %; динаміка заборгованості з заробітної плати населенню, млн. грн.; середня тривалість життя у жінок, років; середня тривалість життя у чоловіків, років; динаміка людей, які отримують освіту, тис. осіб; частка населення, яке навчається у ВНЗ III-IV р.а., до загальної чисельності тих, хто навчається);

2) показники платоспроможності (середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.; середньомісячна реальна заробітна плата, грн.; співвідношення номінальної і мінімальної заробітної плати, %; середній розмір пенсії, грн.);

3) показники фінансової стійкості (співвідношення доходу на душу населення та межі бідності за прожитковим мінімумом; співвідношення доходу на душу населення та межі бідності за відносним критерієм; співвідношення доходу на душу населення та межі крайньої бідності за відносним критерієм);

4) показники витрат та інвестиційного потенціалу (витрати (споживання) на душу населення за місяць, грн.; витрати (споживання) на одне домогосподарство, грн.; інвестиційний потенціал, грн.; коефіцієнт інвестиційного потенціалу).

Безперечно, систему оцінки фінансової безпеки як комплекс показників навряд чи можна визнати завершеною, якщо не передбачити можливість згортання включених до неї показників до одного узагальнюючого показника, який власне й надає інтегральну оцінку стану фінансової безпеки домогосподарств за певний період часу і дозволяє виявляти та порівнювати зміни стану фінансової безпеки як у динаміці (за декілька періодів), так і в просторі (наприклад, для держави в цілому, окремих її регіонів тощо).

При визначенні інтегрального показника фінансової безпеки домогосподарств України слід врахувати, що до пропонованої системи індикаторів увійшли показники різні за одиницями виміру, економічним змістом, абсолютні та відносні, що не дозволяє застосовувати до них методи аналітичного узагальнення без відповідної адаптації.

З метою приведення індикаторів фінансової безпеки до співставного вигляду в аналітичній практиці застосовуються методи нормування (або стандартизації), що дозволяють перетворити різномірні вихідні дані на однорідні [1]. Для вирішення цієї проблеми в нашому випадку є придатним метод побудови

інтегрального показника, який у найбільш загальному випадку розраховується за певною схемою, яку й було покладено в основу побудови інтегрального показника фінансової безпеки домогосподарств (рис. 1).

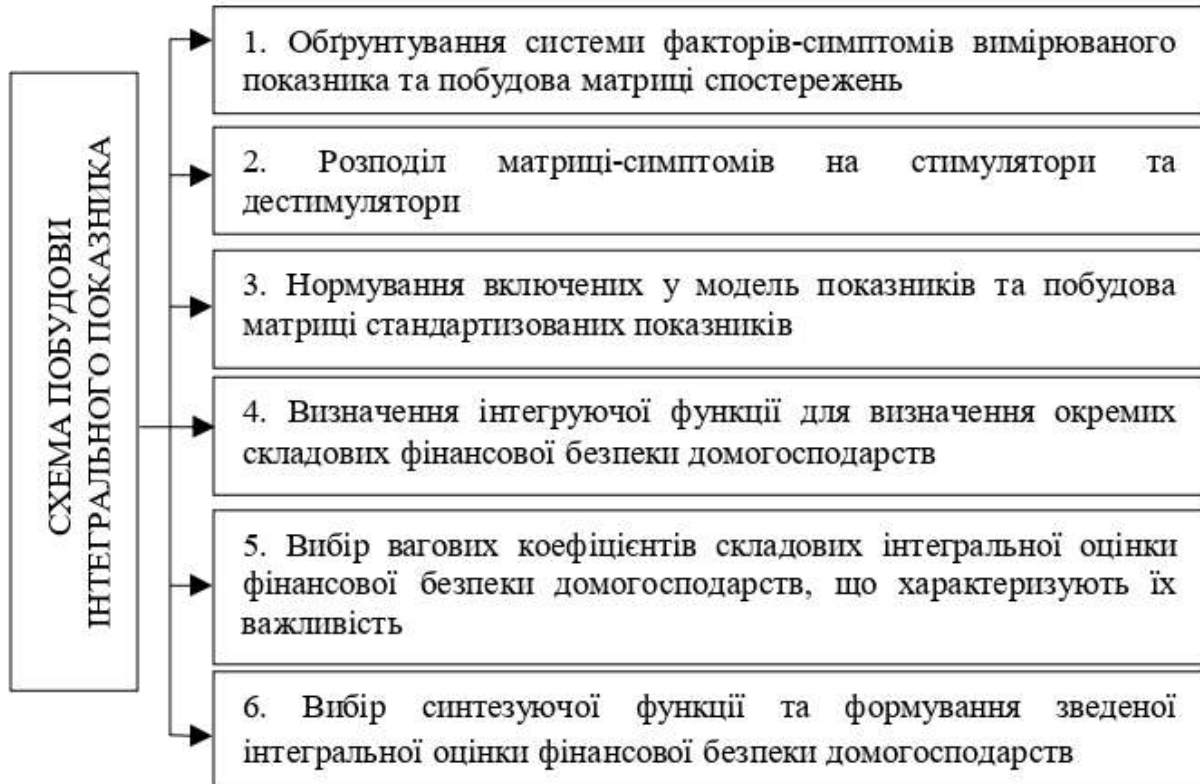

Рис. 1. Схема побудови інтегрального показника оцінки фінансової безпеки домогосподарств

Джерело: побудовано на основі [2, с. 17].

Відомо [2], що ознака називається стимулятором (має зростаючу залежність якості), якщо вищим значенням ознаки відповідає краща якість альтернативи. Ознака називається дестимулятором (має спадаючу залежність якості), якщо нижчим значенням ознаки відповідає краща якість альтернативи. З метою незалежності інтегрального показника від одиниць вимірювання вихідних ознак необхідно провести процедуру уніфікації шкал, за якої можливі значення ознак завжди будуть обмежуватись відрізком $[0; 1]$. При цьому нульове значення перетвореного показника буде відповідати найгіршій його якості за даною властивістю, а значення, рівне 1, – найвищій.

Якщо базовий індикатор є стимулятором, перетворення пропонуємо здійснювати за правилом (1):

$$\tilde{x}_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{ej}} \quad (1)$$

де x_{ij} – значення j -того показника для i -тої альтернативи;

x_{ej} – еталонне (максимальне) значення j -того показника.

Для базового індикатора, який є дестимулятором, формула стандартизації набуває вигляду (2):

$$\tilde{x}_{ij} = \frac{x_{ej}}{x_{ij}} \quad (2)$$

x_{ej} – еталонне (мінімальне) значення j -того показника.

Результативний показник набуває значень від 0 до 1 і по мірі збільшення його величини рівень фінансової безпеки домогосподарств підвищується.

Запропонований підхід до оцінювання передбачає певний узагальнюючий метод побудови оцінок якісних індикаторів, що забезпечує вирішення завдання оцінки фінансової безпеки домогосподарств незалежно від кількості елементів, що входять до системи, яка моделюється, і форми взаємозв'язку між ними. Враховуючі всі суттєві складові, що мають вплив на формування фінансової безпеки домогосподарств, маємо можливість побудувати модель інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки домогосподарств України (рис. 2).

Рис. 2. Модель інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки домогосподарств України

Джерело: авторська розробка.

Список використаних джерел:

1. Твардовська Л. М., Півняк Ю. В., Чабаненко М. В. Проблема визначення економічної безпеки домашніх господарств в умовах ринкової економіки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка*. 2012. Вип. 19. С. 226-229.
2. Хамханова Д. Н. Общая теория измерений: уч. пособ. Улан-Уде: Изд-во ВСГТУ, 2006. 168 с.

СНІТКО Є.О., канд. техн. наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ДРАЧУК Ю.З., д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якість життя та освітній потенціал населення багато в чому визначається рівнем освіти і культури жителів, їх світоглядною орієнтацією і духовним розвитком, можливістю систематично одержувати і використовувати необхідну інформацію. Освіта, що відповідає сучасним потребам суспільства та ринку праці, дозволяє сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватися до сучасних соціо-економічних реалій, а це стає найважливішою умовою успішного і стійкого розвитку. Спільні цінності, прийняті більшістю, культура і моральні установки, а також створені в країні інтелектуальний, інфраструктурний, промисловий і інформаційний потенціали виступають критеріями якості життя всіх жителів України.

Менеджмент на рубежі XX і XXI ст. ознаменувався новими методологічними підходами у вирішенні проблем управління процесом створення і збільшення цінності. Сутністю даної методології є органічна єдність прогресивних методів управління, зведених в ранг етичних норм вирішення управлінських завдань, з метою забезпечення «... зниження потреб споживачів, ... для постійної підтримки покращень» [1, с. 58]. У процесі сучасного реформування освіти на перший план висуваються такі функції менеджменту, як підтримка освітніх ініціатив і нововведень щодо створення умов, що забезпечують стабільне функціонування й розвиток освітніх систем, розвиток і самореалізацію учасників освітнього процесу, правовий та економічний захист права на повноцінну освіту та її суб'єктів тощо. Досягається реалізація даних цілей на основі структурованого і безперервного процесу, спрямованого на створення такої цінності і такого її збільшення, за яку готовий платити споживач. В основі даного процесу лежить прагнення до зростання доданої